

Nosach Larisa, Cand. of Econ. Sc., Ass. Prof. of Department of Economy and Marketing, National Aerospace University named after N.E. Zhukovsky «Kharkiv Aviation Institute». Address: Chkalova str., 17, Kharkiv, Ukraine, 61000. Tel.: 0959184177; e-mail: larysanosach.uk@gmail.com.

Носач Лариса Леонідівна, канд. екон. наук, доц., кафедра економіки та маркетингу, Національний аерокосмічний університет ім. М.Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут». Адреса: вул. Чкалова, 17, м. Харків, Україна, 61000. Тел.: 0959184177; e-mail: larysanosach.uk@gmail.com.

Носач Лариса Леонидовна, канд. экон. наук, доц., кафедра экономики и маркетинга, Национальный аэрокосмический университет им. Н.Е. Жуковского «Харьковский авиационный институт». Адрес: ул. Чкалова 17, г. Харьков, Украина, 61000. Тел.: 0959184177; e-mail: larysanosach.uk@gmail.com.

Shapoval Galyna, Cand. of Econ. Sc., Ass. Prof. of Department of Financial and Economic Security, Accounting and Audit, O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv, Address: O. Yarosh by-str., 7, Kharkiv, Ukraine, 61045. Tel.: 0506202195; e-mail: galia1986@gmail.com.

Шаповал Галина Миколаївна, канд. екон. наук, доц., кафедра фінансової безпеки, обліку і аудиту, Харківський національний університет міського господарства ім. О.М. Бекетова., Адреса: пров. О. Яроша, 7, м. Харків, Україна, 61045. Тел.: 0506202195; e-mail: galia1986@gmail.com.

Шаповал Галина Николаевна, канд. экон. наук, доц., кафедра финансовой безопасности, учета и аудита, Харьковский национальный университет городского хозяйства им. О.Н. Бекетова. Адрес: пер. О. Яроша, 7, г. Харьков, Украина, 61045. Тел.: 0506202195; e-mail: galia1986@gmail.com.

DOI: 10.5281/zenodo.2539152

УДК 331.101.25 (477)

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ЯКОСТІ ТРУДОВОГО ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

Н.І. Єсінова

Досліджено сучасні проблеми та методи покращення якості трудового життя населення, їх вплив на поведінку робітників. Охарактеризована роль організації праці на підприємстві. Проведено аналіз якості трудового життя в Україні. Проаналізовано важливість високого рівня якості трудового життя для розвитку підприємства зокрема і держави загалом. Визначено основні недоліки в сучасній організації праці України. Установлено, що висока якість трудового життя веде підприємство до успіху, що продемонстровано на прикладах найуспішніших компаній світу.

© Єсінова Н.І., 2018

Ключові слова: трудове життя, економічний розвиток, збільшення виробництва, ефективність, якість, успіх.

СОВРЕМЕННЫЕ ПРОБЛЕМЫ КАЧЕСТВА ЖИЗНИ НАСЕЛЕНИЯ УКРАИНЫ

Н.И. Есинова

Исследованы современные проблемы и методы улучшения качества трудовой жизни населения, их влияние на поведение работников. Охарактеризована роль организации труда на предприятии. Проведен анализ качества трудовой жизни в Украине. Проанализирована важность высокого уровня качества трудовой жизни для развития отдельного предприятия и государства в целом. Определены основные недостатки в современной организации труда Украины. Установлено, что высокое качество трудовой жизни ведет предприятие к успеху, что продемонстрировано на примерах самых успешных компаний мира.

Ключевые слова: трудовая жизнь, экономическое развитие, увеличение производства, эффективность, качество, успех.

MODERN PROBLEMS OF QUALITY LABOR LIFE OF THE POPULATION OF UKRAINE

N. Yesinova

The modern level and quality of life were investigated, the main directions of improvement of the economic situation in Ukraine were determined. The present changes in the development of modern Ukrainian society require positive changes in the development of the national economy and the search for effective methods for raising the level and quality of life of the population.

If we analyze the current situation regarding the quality of working life of domestic workers, then practically all indicators do not meet the requirements. Confirmation of this, firstly, is that one of the main prerequisites for the proper quality of working life a fair remuneration for work does not meet the world standards and can not provide the proper level of development of society. In accordance with the European Social Charter, the poverty line is per capita income below 60% of the median wage.

One of the priorities in improving the quality of working life in Ukraine today is the problem of wage reform, which will prevent and prevent the loss of the most productive labor force of active working age.

An important economic basis for the process of improving the quality of working life is the regulatory influence of the state, which is carried out in different directions. These are the components of state regulation: employment policy, as well as social, gender, fiscal, science and education policies, which use levers of direct or indirect influence on the development of the domestic labor market.

An important economic basis for the process of improving the quality of working life is the regulatory influence of the state, which is carried out in different

directions. These are the components of state regulation: employment policy, as well as social, gender, fiscal, science and education policies, which use levers of direct or indirect influence on the development of the domestic labor market.

The quality of working life can be improved by reducing any organizational parameters affecting people. This includes decentralization of power, participation in managerial decision-making processes, training and training of management personnel, promotion programs, etc. All these activities are aimed at giving employees additional opportunities to meet their personal needs while improving the organization's performance.

Therefore, the introduction of rational socio-economic policies, conducting sound financial and credit policies, strategic development of scientific and technical and production spheres at all levels is the basis for ensuring a decent level of quality in the country's working life of the population as a whole.

Keywords: *working life, economic development, increase of production, efficiency, quality, success.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Прискорення змін у всіх сферах людської діяльності піднімає на новий рівень проблеми ринка праці та зумовлює розгляд однієї з основних соціально-економічних категорій – якості трудового життя населення, яка визначає сукупний результат розвитку економіки держави, обумовлює необхідність подальшого розроблення та впровадження різноманітних програм для покращення якості трудового життя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальному розгляду проблем якості трудового життя людей приділено багато уваги сучасними науковцями-економістами, таким як Р.М. Солов'йов, А.П. Єгоршин, Н.А. Горелов, В.С. Пономаренко, М.О. Кизим, Ф.В. Узунов, Е. Моргунов, І.І. Мазур, А.Н. Митин, А.Е.Федорова, Ю.А. Токарев, А.В. Овчинников.

Метою статті є викладення результатів багаторічних досліджень дійсного рівня та якості трудового життя працівників, виявлення проблем і визначення напрямів його покращення. Сучасні зміни в розвитку країни потребують від суспільства рішучих дій для пошуку більш ефективних методів підвищення рівня та якості трудового життя всього населення.

Виклад основного матеріалу дослідження. У різних країнах світу в залежно від стану розвитку економіки сформовані концепції або моделі покращення якості трудового життя, притаманні в тільки певній державі або об'єднанню. У європейських країнах акцент зроблено на покращенні умов праці та її раціональній організації. Відповідні питання в США розглядаються в контексті підвищення конкурентоспроможності фірм і підприємств, узгодженої діяльності співробітників, причому єдиний командний дух – головна конкурентна перевага. У Японії впровадження концепції якості трудового життя спрямоване на «загальний контроль якості», створення «гуртків якості» та базується на національних традиціях, які розглянуто в роботах Дж. Джурана, Е. Демінга, І. Каору [5, с. 3]. У сучасній економічній науці розглядаються дві найбільш відомі моделі якості трудового життя. Перша базується на статистичних даних і на об'єктивній оцінці різних компонентів трудових процесів, які формуються на всіх етапах упровадження новітніх досягнень у всіх напрямках спрямованих на покращення умов праці та

сприяння особистому та професійному розвитку працівників. Але цього недостатньо для реальної оцінки всіх аспектів процесу праці, оскільки не враховано кінцевого результату якості трудового життя, більш ефективної праці [1, с. 457].

У результаті дослідження цієї категорії виявлено, що їй притаманна суб'єктивна оцінка ситуації, яка базується на відчутті самих працівників, залежно від їх сприйняття дійсності, реальних соціально-трудових відносин у колективі по горизонталі та вертикалі. Цей підхід суттєво впливає на оцінку сприйняття досягнутого рівня якості трудового життя та підвищує значущість соціологічних методів дослідження.

Більшість економістів стверджують, що основним критерієм розвитку соціально-трудових відносин є якість трудового життя.

Якість трудового життя визначається сукупним впливом економічних, соціальних, політичних, демографічних та інших чинників як об'єктивного (рівень заробітної плати, соціальних трансфертів, тривалість робочого часу), так і суб'єктивного характеру (цікавість роботи, справедливість винагороди, повага до працівників тощо).

Під час визначення ІЛР (індекс людського розвитку) певної країни експерти ООН ураховують стан охорони здоров'я, зайнятості та купівельної спроможності населення, доступ до участі в громадсько-політичному житті та ін. Тому стосовно персоналу конкретного підприємства, організації чи установи більше враховується якість трудового життя.

Поняття якості трудового життя включає в себе сукупність різних показників, які характеризують умови праці, ураховують ступінь реалізації інтересів персоналу, розкриття їх різноманітних здібностей і задоволення особистих потреб працівників.

Це поняття відображає міру задоволеності важливих особистих потреб працівника через трудову діяльність на підприємстві. Його можна підвищити, змінюючи на краще параметри, які впливають на економічний стан, соціальний та духовний розвиток особистості.

До показників якості трудового життя можна віднести ті, що характеризують:

- рівень організації праці;
- змістовність праці;
- прогрес у кар'єрі працівників;
- розвиток виробничої демократії;
- повага до особистості;
- оптимальність санітарно-гігієнічних умов;
- стан відносин між профспілкою й адміністрацією;
- рівень доходів працівників.

Отже, поняття «якість трудового життя» співвідносне з іншим поняттям «гідна праця», яка, за визначенням МОП, означає:

- продуктивну працю, яка дає достатній дохід, за якої права працівника захищені та він забезпечений адекватним соціальним захистом;
- можливість для економічно активного населення мати продуктивну зайнятість, яка б задовольняла умови безпеки, свободи, рівності та людської гідності [7].

Сьогодні фахівці в галузі соціально-трудових відносин ведуть активну науково-дослідну роботу з визначення індикаторів якості трудового життя та їх подальшого використання, що дасть змогу робити співставлення цього інтегрального показника в часі й просторі. Розробка цих показників є досить актуальною, оскільки з підвищенням рівня доходів працівників зростають їхні потреби. У протилежному випадку це може призвести до неефективного використання трудових ресурсів, зниження рівня якості трудового потенціалу та виникнення соціально-трудових конфліктів тощо.

Економічний розвиток України визначається досягнутим рівнем і якістю життя населення, зокрема якістю трудового життя працівників вітчизняних підприємств. У сучасних умовах розвитку необхідно змінити концепцію соціальної політики держави, зробити акцент на покращенні соціального захисту всього населення, забезпеченні конституційних прав і гарантій людей щодо рівня та якості життя. Сьогодні в Україні через поглиблення соціального розшарування неможливо повною мірою задовольнити основні соціальні потреби населення. Проблеми низького рівня та якості життя працівників стають особливо актуальними в період радикальних соціокультурних трансформацій, переоцінки цінностей, зростання потреби в отриманні реальних якісних послуг.

Визначаючи якість трудового життя робітників на підприємстві, слід зазначити, що основою розвитку трудового потенціалу людини є її потенціал як особистості. Відповідно, потенціал держави, регіону, підприємства формується на основі потенціалу населення країни. Головна проблема полягає в тому, що держава та роботодавці мають створити такі якісні умови трудового життя найманих робітників, які дали б вихід творчим здібностям самого працівника, коли головним мотивом стає не зарплата, не посада, не умови праці, а задоволення від трудових досягнень у результаті самореалізації та самовираження. Проте на сучасному етапі мова про це не йде, оскільки більшість українців залишаються незадоволеними не тільки рівнем оплати праці чи правової захищеності, але й спектром соціальних гарантій чи взагалі їх відсутністю.

Якщо аналізувати сучасну ситуацію щодо якості трудового життя вітчизняних працівників, то майже за всіма показниками вона не відповідає вимогам. Підтвердженням цьому, по-перше, є те, що одна з головних умов належної якості трудового життя – справедлива винагорода за працю – не відповідає світовим стандартам і не може забезпечити належного рівня розвитку суспільства. Адже відповідно до Європейської соціальної хартії межею бідності вважається дохід на душу населення нижче 60 % медіанної заробітної плати.

Сьогодні одним із пріоритетних питань у сфері поліпшення якості трудового життя в Україні є проблема реформування зарплати, що дозволить запобігти втраті найбільш продуктивної робочої сили активного працездатного віку.

Результати вивчення методів, прийомів та концепцій поліпшення якості трудового життя населення, викладених у наукових працях, свідчать про важливість державного регулювання організації процесів праці, наукової й

освітньої політики, що сприяє застосуванню важливих важелів впливу на розвиток і функціонування ринку праці.

Вважаємо, що якість трудового життя населення можна покращити, внаслідок зміни деяких організаційних чинників, що негативно впливають на працюючих. Передумовами покращення якості трудового життя можуть стати розширення повноважень робітників і включення їх у процес управління підприємствами, розробка планів та лобювання проектів, реалізація можливостей побудови їх кар'єри та реалізації власних ідей і проектів, задоволення особистих потреб, що сприяли визначенню ефективних напрямів діяльності підприємств.

Таким чином, упровадження раціональної соціально-економічної політики, проведення грамотної фінансово-кредитної політики, стратегічний розвиток науково-технічної та виробничої сфер на всіх рівнях є фундаментом для забезпечення досягнення в країні гідного рівня якості трудового життя населення загалом.

Висновки. Отже, Україна має великі перспективи щодо відродження існуючих і розвитку нових виробничих сфер діяльності трудових ресурсів, забезпечення високої якості трудового життя, удосконалення системи соціального захисту працюючого населення, забезпечення продуктивної зайнятості та спрямування зусиль на оптимізацію соціально-трудова відносин між найманими робітниками та роботодавцями. Лише за цих умов можна очікувати досягнення необхідних соціальних стандартів, активізацію розвитку трудового потенціалу населення, а отже, ефективне використання трудових ресурсів і піднесення економіки України на вищий рівень. Оскільки трудового життя на сучасному етапі є найважливішим стимулом зростання продуктивності праці в організаціях, вона визначається станом трудового колективу, справедливою, адекватною вкладеній праці, знанням та вмінням системою оплати праці, ефективним робочим місцем, поважним ставленням керівництва організації до співробітників, можливістю побудови службової кар'єри та об'єктивної атестації кадрів, забезпеченням соціальних гарантій і додаткових благ співробітникам.

Список джерел інформації / References

1. Молодь та молодіжна політика в Україні: соціально-демографічні аспекти / за ред. Е. М. Лібанової. – К. : Ін-т демографії та соц. досліджень ім. М.В. Птухи НАН України, 2010. – 248 с.

Libanova, E. (ed.) (2010), *Youth and Youth Policy in Ukraine: Socio-Demographic Aspects* [*Molod ta molodizhna polityka v Ukraini: sotsialno-demohrafichni aspekt*], Institute of Demography and Social Studies M.V. Studs of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, 248 p.

2. Грішнова О. Економіка праці та соціально-трудова відносини : підручник / О. Грішнова. – 3-тє вид., випр. і доп. – К. : Т-во «Знання» , КОО, 2007. – 559 с.

Grishnova, O. (2007), *Economics of labor and social-labor relations* [*Ekonomika pratsi ta sotsialno-trudovi vidnosyny*], Knowledge, KOU, Kyiv, 559 p.

3. Статистичні дані Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua

Statistical data of the State Statistics Committee of Ukraine [Statystychni dani Derzhavnoho komitetu statystyky Ukrainy], available at: www.ukrstat.gov.ua

4. Українська правда. Економічна правда. Молодіжне безробіття: втрачене покоління [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.epravda.com.ua/news/2012/03/16/318783/view_print

Ukrainian Pravda. Economic Truth. Youth Unemployment: Lost Generation [Ukrainska pravda. Ekonomichna pravda Molodizhne bezrobittia: vtrachene pokolinnia], available at: http://www.epravda.com.ua/news/2012/03/16/318783/view_print

5. Державна служба зайнятості України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.dcz.gov.ua/control/uk/statdatacatalog/list/category?cat_id=3054

State Employment Service of Ukraine [Derzhavna sluzhba zainiatosti Ukrainy], available at: http://www.dcz.gov.ua/control/uk/statdatacatalog/list/category?cat_id=3054

Єсінова Ніна Ігорівна, канд. техн. наук, проф., кафедра економічної теорії та права, Харківський державний університет харчування та торгівлі. Адреса: вул. Клочківська, 333, м. Харків, Україна, 61051. Тел.: (057)349-45-53; e-mail: nisata@rumbler.ru.

Есинова Нина Игоревна, канд. техн. наук, проф., кафедра экономической теории и права, Харьковский государственный университет питания и торговли. Адрес: ул. Клочковская, 333, г. Харьков, Украина, 61051. Тел.: (057)349-45-53; e-mail: nisata@rumbler.ru.

Yesinova Nina, PhD, Associate Professor, Department of Economics and Law, Kharkiv State University of Food Technology and Trade. Address: Klochkivska st., 333, Kharkiv, Ukraine, 61051. Tel.: (057)349-45-53; e-mail: nisata@rambler.ru.

DOI: 10.5281/zenodo.2539155